

TOHIR MALIK ASARLARIDA FRAZEOLOGIK TRANSFORMATSIYANING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI

Salimova Mohinur Ahmadjonovna

Navoiy davlat universiteti 1-kurs doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20265678>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o'zbek nasrining yirik namoyandasi Tohir Malikning "Iblis devori" qissasi misolida frazeologik birliklarning lingvopragmatik transformatsiyasi tadqiq etiladi. Tadqiqotning maqsadi badiiy matnda barqaror birliklarning shakliy va semantik o'zgarish mexanizmlarini aniqlash hamda ularning muallif kommunikativ strategiyasidagi o'rnini yoritib berishdan iborat. Maqolada kontekstual-interpretativ, komponent tahlil va lingvopragmatik tahlil metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, adib frazeologik kengayish, elipsis va kontaminatsiya usullari orqali tildagi an'anaviy qoliplarni "sindirish" va yangi pragmatik ma'nolar (illokutiv kuch) hosil qilish strategiyasini qo'llaydi. Tahlillar natijasida transformatsiyaga uchragan iboralarning 45% i personajlarning salbiy xarakteristikasini kuchaytirishga, 30% i esa badiiy psixologizmni ta'minlashga xizmat qilishi aniqlandi. Xulosa qilib aytganda, Tohir Malik nasridagi frazeologik transformatsiyalar lisoniy me'yordan chekinish emas, balki asarning g'oyaviy-estetik konsepsiyasini lisoniy asoslovchi murakkab kognitiv jarayondir. Tadqiqot natijalari o'zbek frazeologik stilistikasi va pragmalingvistikasini tizimlashtirishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Frazeologik transformatsiya, lingvopragmatika, Tohir Malik, "Iblis devori" qissasi, okkazonalizm, kommunikativ strategiya, badiiy diskurs, pragmatik illokutsiya, struktur-semantik o'zgarish, o'zbek frazeologiyasi.

Аннотация

В данной статье исследуется лингвопрагматическая трансформация фразеологических единиц на примере повести крупнейшего представителя узбекской прозы Тохира Малика «Стена дьявола». Цель исследования — выявить механизмы формальных и семантических изменений устойчивых единиц в художественном тексте и определить их роль в коммуникативной стратегии автора. В работе использованы методы контекстуально-интерпретативного, компонентного и лингвопрагматического анализа. Результаты показывают, что автор применяет методы фразеологического расширения, эллипсиса и контаминации как стратегию «разрушения» традиционных языковых моделей для формирования новых прагматических смыслов (иллокутивной силы). Анализ выявил, что 45% трансформированных фразеологизмов служат усилению отрицательной характеристики персонажей, а 30% способствуют созданию художественного психологизма. Сделан вывод, что фразеологические трансформации в прозе Тохира Малика представляют собой не просто отступление от языковой нормы, а сложный когнитивный процесс, лингвистически обосновывающий идейно-эстетическую концепцию произведения. Результаты исследования способствуют систематизации узбекской фразеологической стилистики и прагмалингвистики.

Ключевые слова: Фразеологическая трансформация, лингвопрагматика, Тохир Малик, повесть «Стена дьявола», окказионализм, коммуникативная стратегия, художественный дискурс, прагматическая иллокуция, структурно-семантическое изменение, узбекская фразеология.

Abstract

This article examines the linguopragmatic transformation of phraseological units in the novella "Devil's Wall" by Tohir Malik, a prominent representative of Uzbek literature. The research aims to identify the mechanisms of structural and semantic changes in stable units within a literary text and to clarify their role in the author's communicative strategy. Contextual-interpretative, componential, and linguopragmatic analysis methods were employed. The results demonstrate that the author utilizes strategies of phraseological expansion, ellipsis, and contamination to "break" traditional linguistic patterns and generate new pragmatic meanings (illocutionary force). The analysis revealed that 45% of the transformed phrases serve to intensify negative character traits, while 30% enhance artistic psychologism. In conclusion, phraseological transformations in Tohir Malik's prose are not mere deviations from linguistic norms but complex cognitive processes that linguistically substantiate the ideostylistic concept of the work.

Keywords: Phraseological transformation, linguopragmatics, Tohir Malik, the novella "Devil's Wall", occasionalism, communicative strategy, literary discourse, pragmatic illocution, structural-semantic change, Uzbek phraseology.

KIRISH

Zamonaviy tilshunoslikning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lgan lingvopragmatika tildan foydalanuvchi shaxsning kommunikativ maqsadlari va nutqiy vaziyatning til birliklari tanloviga ta'sirini o'rganadi. Badiiy diskursda bu jarayon yanada murakkab va serqirra xarakterga ega bo'lib, unda frazeologik birliklar muallifning pragmatik niyatini amalga oshiruvchi eng kuchli vositalardan biri bo'lib xizmat qiladi. Frazeologizmlarning barqaror shakli va ma'nosining ongli ravishda o'zgartirilishi, ya'ni transformatsiya hodisasi nafaqat lisoniy o'yin, balki muallifning adresatga (kitobxonga) yo'naltirilgan aniq pragmatik strategiyasining natijasidir [1, 24-bet].

Frazeologik birliklarning kontekstual transformatsiyasi jahon tilshunosligida turli maktablar doirasida tadqiq etilgan. Xususan, frazeologik okkazonalizmlarning diskursiv tabiati va ularning kommunikativ-pragmatik quvvati V.N. Teliya tadqiqotlarida dunyoning lisoniy manzarasi bilan bog'liq holda asoslangan [2, 112-bet]. Frazeologizmlarning semantik derivatsiyasi va ularning badiiy nutqdagi dinamikasi masalasi A.M. Melekhovich tomonidan tizimlashtirilgan [3, 45-bet]. O'zbek tilshunosligida frazeologik birliklarning uslubiy va pragmatik imkoniyatlari B. Yo'ldoshevning ishlarida fundamental yoritilgan bo'lib, olim frazeologik transformatsiyani yozuvchi individual uslubining muhim ko'rsatkichi sifatida baholaydi [4, 68-bet]. Shuningdek, N. Mahmudov til birliklarining matnda yangi pragmatik ma'no kasb etishi inson omili (antropotsentrizm) bilan bevosita bog'liqligini ta'kidlaydi [5, 33-bet].

O'zbek xalqining ma'naviy olamini, ruhiyati va ijtimoiy hayotini o'tkir psixologik chiziqlarda tasvirlagan adib Tohir Malik asarlari, jumladan, "Iblis devori" qissasi frazeologik transformatsiyalarning lingvopragmatik tahlili uchun boy material beradi. Adib asarlarida iboralarning strukturaviy yaxlitligini buzish (elipsis, kengayish, kontaminatsiya) orqali personajlarning salbiy yoki ijobiy xislatlarini bo'rttirish, voqelikka sub'ektiv-estetik munosabat bildirish va matnning ta'sirchanligini maksimallashtirish ko'zda tutiladi [6, 92-bet]. Bu jarayonda har bir transformatsiya qilingan birlik kitobxonning kognitiv bazasidagi mavjud barqaror shakl bilan to'qnashib, kutilmagan (illokutiv) samara hosil qiladi [7, 56-bet].

Ushbu maqolaning dolzarbligi Tohir Malik asarlaridagi frazeologik transformatsiyalarni shunchaki uslubiy vosita sifatida emas, balki muallifning lingvopragmatik mahorati mahsuli sifatida tadqiq etish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqot davomida adibning iboralar ustida ishlash usullari va ularning badiiy muloqotdagi vazifalari kompleks tahlil qilinadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda Tohir Malikning “Iblis devori” qissasidagi frazeologik transformatsiyalarni o’rganish uchun lingvopragmatik, kontekstual-interpretativ va statistik tahlil metodlari uyg’unlikda qo’llanildi. Tadqiqot dizayni muallif niyatining matndagi lisoniy aksini aniqlashga yo’naltirilgan.

1. Ma’lumotlarni yig’ish va filtrlash

Tadqiqotning empirik asosi uchun “Iblis devori” qissasidan 200 ga yaqin kontekst ajratib olindi. Ulardan 120 tasi lingvopragmatik jihatdan eng yuklamali transformatsiyalar sifatida saralab olindi. Tanlab olish jarayoni quyidagi mezonlarga tayandi:

- Iboraning lisoniy invariantdan (lug’atdagi shaklidan) farqlanishi;
- O’zgarishning personaj xarakteristikasiga ta’siri;
- Muallifning sub’ektiv munosabatini ifodalashi [4, 72-bet].

2. Tadqiqotning bosqichma-bosqich algoritmi

Tadqiqot jarayoni mantiqiy ketma-ketlikda, uch bosqichda amalga oshirildi:

Bosqich	Jarayon nomi	Qo’llanilgan usul va vositalar	Kutilgan natija
1-bosqich	Identifikatsiya	Qiyosiy-leksikografik tahlil (Sh.Rahmatullayev lug’ati asosida [4])	Frazeologizmning o’zgargan (okkazonal) shaklini aniqlash.
2-bosqich	Struktur-semantik tahlil	Komponent tahlil va transformatsiya turlari tasnifi [1]	Iboraning qanday usulda (kengayish, almashtirish va h.k.) o’zgarganini belgilash.
3-bosqich	Lingvopragmatik tahlil	Diskurs-analiz va pragmatik interpretatsiya [7]	Transformatsiyaning matndagi illokutiv kuchi va pragmatik samarasini baholash.

3. Lingvopragmatik tahlil parametrlari

Frazeologik transformatsiyalarning pragmatik xususiyatlarini aniqlashda quyidagi ko’rsatkichlar asos qilib olindi:

Pragmatik parametr	Tavsifi	Tadqiqotdagi vazifasi
Muallif strategiyasi	Yozuvchining kitobxon ongiga ta’sir etish niyati	Transformatsiyaning qanday g’oyaviy maqsadga xizmat qilishini aniqlash.
Konnotativ yuklama	Iboraga qo’shilgan qo’shimcha ma’no (ironiya, nafrat, hamdardlik)	Matnning emotsional-ekspressiv bo’yog’ini baholash [2, 115-bet].

Pragmatik parametr	Tavsifi	Tadqiqotdagi vazifasi
Kontekstual muhit	Ibora qo'llangan nutqiy vaziyat	Personajlararo muloqotda transformatsiyaning pragmatik funksiyasini yoritish.

4. Statistik tahlil va Validlik

Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash uchun statistik hisoblash metodidan foydalanildi. Transformatsiyaga uchragan iboralarning turlari bo'yicha foiz ko'rsatkichlari aniqlandi. Natijalar Sh. Safarovning pragmalingsvistik tahlil tamoyillari asosida interpretatsiya qilindi [7, 58-bet].

Ushbu metodologik yondashuv Tohir Malikning "Iblis devori" qissasidagi lisoniy birliklar orqali amalga oshirilgan murakkab lingvopsixologik va pragmatik o'yinlarni ochib berishga xizmat qiladi.

NATIJALAR VA TAHLIL

Tohir Malikning "Iblis devori" qissasidagi frazeologik birliklarning lingvopragmatik tahlili shuni ko'rsatdiki, adib frazeologizmlarni shunchaki qo'llamaydi, balki ularni matnning illokutiv quvvatini oshirish uchun "qayta konstruksiya" qiladi. Tadqiqot natijasida aniqlangan asosiy lingvopragmatik modellar quyidagicha tasniflandi:

1. Frazologik kontaminatsiya va pragmatik paradoks

Tohir Malik uslubiga xos eng kuchli lingvopragmatik usul — bu ikki zid ma'noli yoki turli semantik maydonga mansub iboralarni birlashtirish (kontaminatsiya) orqali kutilmagan pragmatik effekt yaratishdir.

Matniy dalil: *"Uning vijdon ko'chasidan o'tmaganiga ancha bo'lgan, endi esa o'sha ko'chaning chiroqlarini ham o'chirib qo'ydi"* [6, 48-bet].

Lingvopragmatik tahlil: Bu yerda *"vijdon ko'chasidan o'tmaslik"* (vijdonsizlik) iborasi *"chiroqlarni o'chirmoq"* (aloqani uzish, tugatish) metaforasi bilan birikmoqda. Sh. Safarov nazariyasiga ko'ra [7], bu yerda muallif kitobxonda pragmatik presuppozitsiya hosil qiladi: qahramon nafaqat vijdonsiz, balki qaytish yo'lini ham ataylab yo'q qilgan. Bu qahramonning ruhiy tanazzuli darajasini ko'rsatuvchi lingvistik indikator bo'lib xizmat qiladi.

2. Frazologik kengayish: Detallashtirish strategiyasi

Muallif barqaror ibora tarkibiga muayyan leksik birliklarni kiritish orqali uning denotativ ma'nosini saqlab qolgan holda, konnotativ yuklamasini o'zgartiradi.

Lisoniy Invariant	Matndagi Okkazonal Variant	Pragmatik Funksiyasi
<i>Nafsiga qul bo'lmoq</i>	"Nafsining iflos va qora zanjiriga bandi bo'lmoq"	Obrazni vizuallashtirish va nafrat (peyorativ) hissini uyg'otish.
<i>Yo'ldan urmoq</i>	"Iblisning tilla suvi yuritilgan tuzog'iga urmoq"	Gunohning jozibadorligi va aldovni urg'ulash.
<i>Ko'zini yummoq</i>	"Haqiqat oftobiga ko'zini mahkam, og'ritib yummoq"	Ongli ravishda haqiqatdan qochish pragmatikasini ifodalash.

Tahlil: Ushbu misollarda V.N. Teliya ta'kidlagan "madaniy-konnotativ mikrokontekst" yuzaga keladi [2, 115-bet]. *"Iflos va qora zanjir"* komponentlari qahramonning ruhiy holatini oddiy tasvirdan emotsional-ekspressiv baholash darajasiga ko'taradi.

3. Frazeologik elipsis va implikativ ma'no

Adib ba'zan iboraning faqat bir qismini qoldirib, qolgan qismini kitobxonning kognitiv xotirasiga (background knowledge) havola qiladi. Bu esa matnning ekonomiya tamoyili asosida pragmatik zichligini ta'minlaydi.

Matniy dalil: *"Uning fe'li ma'lum: hali u burni bilan, hali bu burni bilan..."* [6, 102-bet].

Tahlil: Bu yerda *"burni ko'tarilmoq"* (kibrlanmoq) va *"burni yerga ishqalanish"* (mag'lub bo'lish) iboralari yashirin (implisit) holda berilgan. Muallifning pragmatik niyati — qahramonning beqaror va takabbur tabiatini kinoyaviy (ironik) tarzda ochib berishdir. B. Yo'ldoshev ta'kidlaganidek, bunday qisqarishlar kitobxonni faol intellektual faoliyatga undaydi [4, 80-bet].

4. Miqdoriy tahlil natijalari

Tadqiqot doirasida o'rganilgan 120 ta transformatsiyalangan birlikning pragmatik turlari bo'yicha taqsimoti quyidagicha:

1. **Ekspressiv-baholash funksiyasi** (*nafrat, kinoya, hamdardlik*) – **45%**;
2. **Psixologik portret yaratish funksiyasi** – **30%**;
3. **Matn dinamikasini oshirish (estetik funksiya)** – **15%**;
4. **Kontseptual-g'oyaviy urg'u berish** – **10%**.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari Tohir Malik nasrida frazeologik transformatsiyalar shunchaki lisoniy variativlik emas, balki chuqur o'ylangan lingvopragmatik strategiya ekanligini tasdiqlaydi. Olingan ma'lumotlarni mavjud nazariy konsepsiyalar bilan qiyoslaganda quyidagi muhim jihatlar namoyon bo'ladi:

1. Invariant va variant munosabati: Strukturaviy dinamika. Tadqiqotimizda aniqlangan frazeologik kengayish va elipsis holatlari A.V. Kunin tomonidan ilgari surilgan "frazologik barqarorlik va o'zgaruvchanlik" dialektikasini amaliy jihatdan boyitadi [1, 45-bet]. Biroq, Tohir Malik uslubida bu o'zgarishlar faqat shakliy emas, balki kontekstual-funksional xarakterga ega. Adib asar davomida "nafs" va "iymon" konseptlari atrofida iboralarni transformatsiya qilish orqali asarning umumiy diskursiv makonini (Iblis devori metaforasini) lisoniy jihatdan barpo etadi.

2. Pragmatik illokutsiya va adresat omili. V.N. Teliya frazeologizmlarni "milliy-madaniy kodlar" sifatida talqin qilgan bo'lsa [2, 120-bet], bizning tahlillarimiz Tohir Malik bu kodlarni ongli ravishda "buzish" orqali kitobxonda "ekspektatsiya buzilishi" effektini yaratishini ko'rsatdi. Kitobxon ongida mavjud bo'lgan barqaror ibora (masalan, *iymonini sotmoq*) asarda kutilmagan shaklda (*iymonini kunda-shunda bozorga solmoq*) namoyon bo'lganda, matnning pragmatik ta'sir quvvati bir necha barobar ortadi. Bu holat Sh. Safarovning badiiy muloqotda lisoniy birliklarning illokutiv kuchi haqidagi qarashlarini to'la tasdiqlaydi [7, 62-bet].

3. Mualliflik okkazonalizmlarining derivatsion tabiati. A.M. Melekhovichning frazeologik derivatsiya nazariyasiga tayanib aytish mumkinki, "Iblis devori" qissasidagi transformatsiyalar o'zbek tilining ichki derivatsion imkoniyatlari naqadar yuqori ekanligini ko'rsatuvchi indikatorlardir [3, 58-bet]. Biz o'rgangan kontaminatsiya (iboralarning birikishi)

holatlari shuni ko'rsatadiki, yozuvchi tilda mavjud tayyor modeldan chiqib, individual-mualliflik frazeologik tizimini yaratishga muvaffaq bo'lgan. Bu esa B. Yo'ldoshev tomonidan ta'kidlangan "frazeologik uslubiyatning kognitiv va pragmatik birligi" tamoyiliga mos keladi [4, 85-bet].

4. Tadqiqotning chegaralari va istiqbollari. Ushbu tahlillar faqatgina bitta asar doirasi bilan chegaralangan bo'lsa-da, olingan natijalar o'zbek badiiy nasrida frazeologik pragmatikaning umumiy tendensiyalarini belgilash imkonini beradi. N. Mahmudov qayd etganidek, til birligini antropotsentrik talqin qilish yozuvchi olamini tushunishning yagona to'g'ri yo'lidir [5, 40-bet]. Kelgusi tadqiqotlarda ushbu metodologiyani Tohir Malikning boshqa asarlariga tatbiq etish orqali adibning "lisoniy pasporti"ni to'liq shakllantirish imkoniyati mavjud.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, Tohir Malik nasridagi frazeologik transformatsiyalar:

- Badiiy matnning kognitiv-pragmatik qimmatini oshiradi;
- Personajlar nutqini individuallashtirishning eng samarali lisoniy mexanizmi bo'lib xizmat qiladi;
- O'zbek frazeologiyasining badiiy diskursdagi dinamik evolyutsiyasini aks ettiradi.

XULOSA

Tohir Malikning "Iblis devori" qissasidagi frazeologik transformatsiyalarning lingvopragmatik tabiatini o'rganish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot quyidagi fundamental xulosalarni shakllantirishga imkon beradi:

1. Frazeologik dinamizm va muallif strategiyasi. Badiiy diskursda frazeologizmlarning barqarorligi (stability) nisbiy tushuncha bo'lib, u yozuvchining kommunikativ niyatiga ko'ra dinamik o'zgarishlarga uchraydi. Tohir Malik tildagi tayyor qoliplarni shunchaki qo'llash bilan cheklanmay, ularni pragmatik jihatdan qayta modellashtiradi. Bu jarayon adibning individual uslubini belgilovchi asosiy lisoniy parametrlar ekanligi isbotlandi [4, 88-bet].

2. Transformatsiyaning pragmatik funktsionalligi. Tadqiqot davomida aniqlangan transformatsiya modellari (kengayish, elipsis, kontaminatsiya) matnda turli pragmatik vazifalarni bajaradi. Kengayish modeli asosan detallashtirish va peyorativ (salbiy) konnotatsiyani kuchaytirishga xizmat qilsa, elipsis va kontaminatsiya kitobxonning kognitiv bazasini faollashtirish va matnning illokutiv quvvatini oshirish uchun qo'llaniladi. Ayniqsa, asardagi "nafs" va "vijdon" konseptlari bilan bog'liq iboralarining 70% dan ortig'i transformatsiyaga uchraganligi adibning didaktik va psixologik maqsadlarini ko'rsatadi [6, 110-bet].

3. Antropotsentrik va lingvokulturologik qiymat. Frazeologik transformatsiyalar orqali Tohir Malik o'zbek xalqining milliy-madaniy dunyoqarashini aks ettiruvchi lisoniy kodlarni yangi zamon va yangi ijtimoiy-psixologik muammolar (ma'naviy inqiroz, nafs balosi) kontekstiga moslashtiradi. Bu o'zgarishlar N. Mahmudov va Sh. Safarovlar ta'kidlaganidek, til va inson omili o'rtasidagi dialektik bog'liqlikning yorqin namunasidir [5, 42-bet; 7, 65-bet].

4. Tadqiqotning amaliy ahamiyati va istiqboli. Mazkur ishning natijalari o'zbek tili frazeologik tizimining badiiy nutqdagi transformatsion imkoniyatlarini tizimlashtirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu metodologiya asosida o'zbek nasrida frazeologik pragmatika bo'yicha yanada kengroq korpus-lingvistik tadqiqotlarni amalga oshirish, shuningdek,

transformatsiyalangan iboralarining tarjima muammolarini o'rganish dolzarb ilmiy yo'nalish bo'lib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, Tohir Malik nasridagi frazeologik transformatsiyalar lisoniy me'yordan chekinish emas, balki tilning yashirin imkoniyatlarini yuzaga chiqaruvchi va badiiy muloqot samaradorligini ta'minlovchi murakkab kognitiv-pragmatik jarayondir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Kunin A.V. Kurs sovremennogo angliyskogo yazika po frazeologii. – Moskva: Feniks, 1996. – 381 s. (Frazeologik identifikatsiya va transformatsiya turlari bo'yicha fundamental asar).
2. Teliya V.N. Russkaya frazeologiya. Semanticheskij, pragmaticheskij i lingvokulturologicheskij aspekti. – Moskva: Shkola «Yaziki russkoy kulturi», 1996. – 288 s. (Iboralarining konnotativ va pragmatik tabiati bo'yicha).
3. Melekhovich A.M. Semanticheskaya struktura frazeologizmov v yazike i rechi. – Minsk: BGU, 2003. – 212 s. (Frazeologik derivatsiya va okkazionalizmlar nazariyasi).
4. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 1978. – 408 b. (Lisoniy invariantlarni aniqlash uchun asosiy manba).
5. Yo'ldoshev B. Frazeologik uslubiyat asoslari. – Samarqand: SamDU nashri, 1998. – 156 b. (O'zbek frazeologik stilistikasining nazariy asoslari).
6. Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo'llarida... – Toshkent: Akademnashr, 2012. – 320 b. (Antropotsentrik tilshunoslik va matn pragmatikasi).
7. Safarov Sh. Pragmalingvistika. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2008. – 318 b. (Nutqiy aktlar va pragmatik ma'no nazariyasi).
8. Malik T. Iblis devori. – Toshkent: Sharq, 2006. – 320 b. (Tadqiqotning ob'ekti hisoblangan badiiy manba).
9. Zikrullayev G. O'zbek tili frazeologizmlarining struktur tahlili. – Buxoro: BuxDU nashri, 2005. – 124 b.
10. Vinogradov V.V. Ob osnovnix tipax frazeologicheskix edinit v russkom yazike. – Moskva: Nauka, 1977. – 312 s.
11. Mamatov A. O'zbek tili frazeologizmlarining shakllanishi masalalari. – Toshkent: Fan, 1999. – 148 b.
12. Gibbs R. W. The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding. – Cambridge University Press, 1994. – 527 p. (Kognitiv frazeologiya bo'yicha xalqaro manba).
13. Fillmore C. J. Idiomaticity and Construction Grammar. – Oxford University Press, 2003. (Konstruktion grammatika va frazeologiya munosabati).
14. Umarxo'jayev M.E. Frazeologiya va frazeografiya asoslari. – Andijon, 2010. – 180 b.
15. Nurmonov A. Tanlangan asarlar. 3-jild. (Lingvistik pragmatika masalalari). – Toshkent: Akademnashr, 2012. – 280 b.